

FEKETE ILONA DÓRA
– CSÓTÓ EDIT KRISZTINA

**A GYÓGYSZERÉSZKÉPZÉS
ÉS A MUNKAERŐPIAC KAPCSOLATA
– A DEBRECENI PÉLDA**

Bevezetés

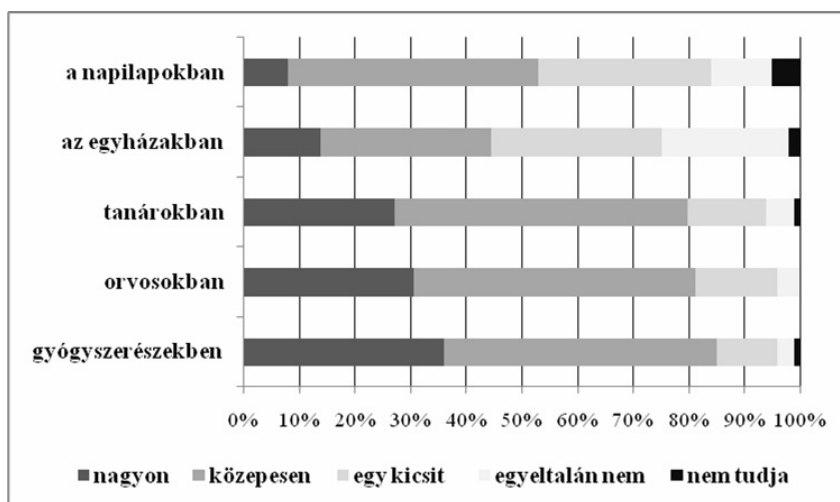
Az elmúlt évek során a gyógyszerésztársadalom ugyancsak a figyelem középpontjába került. Pár éve szinte mindennapos téma volt úgy a televízióban, mint a rádióban vagy írott sajtóban a gyógyszerészek elégedetlensége, a felháborodásukat betetőző sztrájk. Nemtetszésüket fejezték ki a gyógyszer-támogatási rendszer átalakításával kapcsolatosan, mely, véleményük szerint, abszolút mértékben korlátozza a gyógyítás szabadságát, hiszen ilyen módon a gyógyszerek helyettesíthetősége igencsak leszűkül. Továbbá vita folyt arról is, hogy van-e jogi következménye annak, ha nem szakember kezeli, illetve adja a betegnek a gyógyszert – vagyis, hogy a gyógyszerkiadás joga kit illet meg. Talán éppen ez volt a végső lépés a szakma elismertetése felé, melynek során 2009-ben az orvosokhoz és jogászokhoz hasonlóan a gyógyszerészek is doktori címet kaphatnak a diploma megszerzésével, ráadásul visszamenőlegesen. Napjaink felsőoktatási vitáiban pedig ismét előtérbe kerültek az egészségügyi pályán tanulók és dolgozók, kiváltképp az egyes hallgatói képviselők által „röghöz kötésnek” nevezett jelenség miatt.

Azonban még az is, aki a napi politikát nem követi nyomon, vagy esetleg az egyes gyógyszerészképzést folytató egyetemeken történő bővítések-fejlesztések nem állnak éppen közel hozzá, biztosan érdeklődéssel figyelt fel azokra az olvasmányokra irodalom vagy történelem órán, melyek a méregkeverő Borgiákról, a francia királyi és orosz cári udvarokban történt „balesetekről”, valamint a mindent gyógyító elixírt és a különböző fémekből aranyat előállítani akaró alkimistákról szóltak. Meglepő például, hogy az alkímia egyik legismertebb követője II. Rudolf császár volt, de hasonló nyomon indult el Luxemburgi Zsigmond felesége, Borbála is, valamint Isaac Newton, de még Comenius, a neveléstörténet egyik legkiemelkedőbb alakja is tökéletesen ismerte az al-

kímia törvényeit, mint ahogy az *A világ útvesztője és a szív paradicsoma* című munkájából kiderül. Pápákat, császárokat, cárokat, tudósokat ejtett rabul az egyszerre titokzatos és halálos tudomány, mely mindvégig kéz a kézben járt a gyógyítással. Hosszú időn keresztül a gyógyszerekkel kapcsolatos tevékenységek és a gyógyítás az orvos feladatkörébe tartozott, csak később (Magyarországon a 12-13. században) vált a gyógyszerészi gyakorlat önálló hivatássá (Rixer – Vincze 2000).

A Medián egy 2005-ben végzett felmérése szerint a természetben talált vagy mesterségesen előállított szerek hatását oly jól ismerő, és azokat élet megmentésére, illetve elvételére egyaránt használó korabeli gyógyszerészek „leszármazottai”, a mai gyógyszerészek azok, akik az új évezred elején a köztársasági elnök után a magyar társadalom bizalmát a leginkább élvezték (1. ábra). Az orvosok, akik pedig hasonló munkakörben dolgoznak, csak mögöttük lemaradva jelennek meg, nem is beszélve a viszonylag kevesebb bizalmat kapó tanárokról, egyházakról és az aktuális témákat feldolgozó napilapokról.

1. ábra
Intézmények iránti bizalom

Forrás: Nyiredy 2007 (szerkesztett)

Az azóta eltelt szűk évtized politikai eseményei és csatározásai némiképp átrendezték a „bizalom-skálát”, a lakosság egészségügy, és a benne dolgozók iránti bizalma némileg romlott, azonban arányaiban mégis inkább a politikai szereplők bizalom mutatói estek jelentős mértékben.

Mindez akár azt is bizonyíthatja, hogy nem teljesen hasztalan a gyógyszer-reklámok végén hihetetlen gyorsasággal felolvasott szöveg, miszerint „A kockázatok és mellékhatások tekintetében kérdezze meg kezelőorvosát, gyógyszerészét.” Az emberek bizalommal fordulnak a gyógyszerészekhez, véleményükre adnak, ám tevékenységi körüket, a gyógyszerészi képzést kevéssé ismerik (el!).

Éppen ezért a tanulmány célja, hogy a Debreceni Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának képzésével kapcsolatosan, a gyógyszerészi szakma, illetve hivatás bemutatásán keresztül néhány gazdasági szempontot érintő tényezőre rávilágítson a továbbtanulás szemszögéből. Bár a gyógyszerészképzés számos gazdasági vonatkozását lehetne elemezni, a tanulmány keretei csak a szerző sajátos logikája alapján felvetett kérdések és folyamatok ismertetésére adnak lehetőséget.

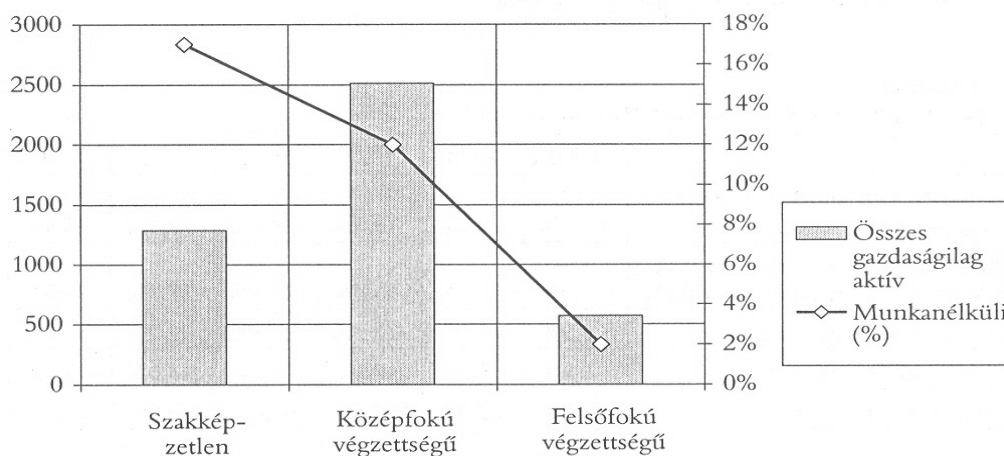
Milyen szakot/szakmát válasszunk?

Legkésőbb a középiskola utolsó évének közepén kell eldöntenie a diáknak, hogy szeretne-e továbbtanulni valamilyen felsőoktatási intézményben vagy sem, és amennyiben igen, melyikben. Egyáltalán nem egyszerű a választás, hiszen több szempontot is figyelembe kell venni a döntése során. Az egyéni képességeken és érdeklődési területen túl a gazdasági megfontolások is egyre inkább előtérbe kerülnek – mennyit kell a képzésre költeni? mit jelent ez anyagilag a családnak? milyen minőségű képzést nyújtanak a különböző egyetemek és főiskolák? el lehet-e helyezkedni a megszerzett képesítéssel könnyen? meg lehet-e élni a választott szakmából? stb.

Az elmúlt évek legszembetűnőbb és talán éppen ezért az egyik legvitatottabb jelensége a magyar felsőoktatásban az expanzió, mely az oktatásban dolgozó és az azzal foglalkozó szakembereket némi aggodalommal tölti el, hiszen nem csupán a hallgatói és oktatói anyag felhígulását eredményezheti, hanem igen gyakran a túlképzés problematikája is a számlájára írható. Az érettségi megszerzése után egyre többen igyekeznek elkezdni tanulmányaikat valamilyen felsőoktatási intézményben, hiszen általános elgondolás, hogy a munkanélküliség és az iskolázottság között összefüggés figyelhető meg, mely azt mutatja, hogy az iskolázottság véd a munkanélküliségtől. A 2. ábrán jól láthatjuk, hogy 1995-ben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között az átlagos munkanélküliségi ráta csupán 2%, míg ugyanez a középfokú

végzettségükénél ennek hatszorosa, 12%, a szakképzetlenek munkanélküliségi rátája pedig 17% (Polónyi 2002b:228).

2. ábra
A munkanélküliség és az iskolázottság összefüggése Magyarországon (1995)

Forrás: Polónyi (2002b)

Az ezredforduló elején azonban a felsőfokú végzettséggel rendelkezőknek azzal kellett szembesülniük, hogy a korábbi években tapasztalt tendenciákkal szemben, most a diplomával való elhelyezkedés sokkal nehezebbé vált, vagyis a munkaerőpiac nem képes/akar befogadni ennyi diplomás fiatalot. Ennek ellenére a friss diplomások között még így is kevesebb a tartós munkanélküli, mint az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők körében (1. táblázat), bár 1999 és 2004 között a növekedés mértéke 156% volt (Györgyi 2006).

1. táblázat
A felsőfokú végzettségű munkanélküliek aránya a munkanélküliek között, éves átlagban

1999	2000	2001	2002	2003	2004
2,7%	2,9%	3%	3,3%	3,7%	4,2%

Forrás: Györgyi 2006

Ennek egyik okaként megemlíthető az, hogy a felsőoktatásba való jelentkezés sok esetben nem jól átgondolt döntés végeredménye az egyén jövőjét illetően, hanem inkább a tanulóévek kinyújtását, meghosszabbítását szolgálják. A diák nyer még néhány év gondolkodási időt annak eldöntésére, hogy tulajdonképpen mit is kezdjen az életével, miközben „tesz valami hasznosat” is. Egyes vélemények szerint, ha a felsőoktatásban résztvevők számát növeljük, akkor az a gazdaságra is serkentőleg fog hatni, a növekedés gyorsulása lesz tapasztalható. Azonban az összefüggés a felsőoktatás és a gazdaság között nem ebben az olvasatban keresendő, hanem épp az ellenkezőjében: a gazdasági növekedés eredménye hozza magával a felsőoktatás kiterjedését (Polónyi–Tímár 2001; Polónyi 2002a).

Mindezek tudatában, a kérdés a következő: milyen szakot/szakmát válasszon a diák, ha már döntését meghozta, mely szerint igenis tovább akar tanulni valamilyen felsőoktatási intézményben? Mik azok a fontosabb tényezők (a teljesség igénye nélkül), melyek döntésében befolyásolhatják? Hogyan hat ez a tömeges jelentkezés a gazdaságra? Továbbá ezen faktorok hogyan, mi módon jelennek meg a gyógyszerészképzésben?

1. Ami tetszik?

Egy felmérés szerint, melyet a diplomások munkaerőpiacon való elhelyezkedéséről végzett kutatás részeként tettek közzé (Györgyi 2006), a felsőoktatási intézménybe jelentkezők nagy többségének a pályaválasztását nem az határozza meg, hogy a diploma megszerzése után el tud-e majd helyezkedni a munkaerőpiacon, vagy sem, hanem sokkal inkább az, hogy érdeklődési területükön belül maradhassanak. Czenky szerint reményeiket az táplálhatja, hogy az érdeklődésüknek megfelelő továbbtanulási választásukat követően mégis lesz majd lehetőségük munkát találni a munkaerőpiacon a felsőoktatásban eltöltött évek után (2006).

Azonban az elhelyezkedés ugyancsak nehéz, kiváltképp, ha olyan végzettséggel rendelkezik a friss diplomás, amiből a munkaerőpiacon túlkínálat van. Márpedig a diploma, és ezzel együtt a diplomások értékét az határozza meg, hogy abban a pillanatban mi a piac igénye (Czenky 2006). Eddig jellemzően a bölcsészekből igen sokat képeztek évente az egyetemeken, ami azt is eredményezte, hogy diplomájuk elértéktelenedett, így akár több szak elvégzésére kényszerültek – és még így sem volt biztosítva a sikeres elhelyezkedésük.

A napilapokban megjelent cikkek címei is igencsak árulkodóak: *A diploma csak alap, amire a karriert lehet tervezni; A jó munkahelyhez*

csak beugró a diploma; Diploma után tanácstalanul; Diplomás zsák-bamacska (Czenky 2006). Ki ne hallotta volna a következő viccet: „Mit kérdez a McDonalds-ban az egyik bölcsészdiplomás a másiktól? – A sült krumpli mellé esetleg ajánlhatok kólát?” Régi, mondhatni szakállas vicc, azonban sajnós inkább a keserűség, mint a humor dominál benne. Olyan állásokat töltenek be értelmiségiek, melyekhez nem feltétlenül lenne szükséges egyetemi diploma, szűkítve ezzel némely esetekben a diplomával nem rendelkezők álláslehetőségeit is.

Hogyan döntsünk tehát pályaválasztással kapcsolatosan? A személyes érdeklődés lehet-e alap, szabad-e, hogy alap legyen? Megengedhetjük-e magunknak, hogy csupán aszerint válasszunk, hogy mihez van kedvünk? A válaszadás nehezebbé válik, amint megnézzük, hogy az állam milyen támogatásokban részesíti az állami finanszírozású hallgatókat, mennyibe kerül a családoknak gyermekeik taníttatása még akkor is, ha nem önköltséges képzésben vesznek részt. A hallgatók tanulmányi eredményük alapján ösztöndíjban részesülhetnek, a szociálisan rászorulóknak szociális támogatást, azok, akik nem ott laknak, ahol tanulnak, kollégiumi ellátást, vagy lakhatási támogatást kaphatnak, továbbá minden államilag finanszírozott hallgató a múltban jogosult volt tankönyv- és jegyzettámogatásra (Polónyi 2004). Ezekon a juttatásokon kívül igénybe lehet venni még a diákhitelt, melyet csak a diploma megszerzése után kell törleszteni. Annak ellenére, hogy eddig nem kellett a felsőoktatásért tandíjat fizetni azoknak, akik államilag támogatott, elsődiplomás képzésben vettek részt, igencsak megterhelték a különböző tanulással kapcsolatos kiadások a családi pénztárcákat. A teljes képzési költség nagyjából 40%-át az állam vállalja, így a fennmaradó 60% az egyénre, illetve a családjára hárul, melynek nagy részét az elmaradt keresetek jelentik (Polónyi 2004). Összefoglalva tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a felsőoktatásban tanulni, még állami támogatás esetén is nem kis anyagi áldozatot kíván a hallgatóktól és családjuktól, így sokkal komolyabb következményei lehetnek a szakválasztásoknak, hiszen döntésük nemcsak személy szerint rájuk van hatással.

Vizsgáljuk meg, hogy a gyógyszerészhallgatóknál mi az a motiváló tényező, amely arra indíthatja őket, hogy a pályaválasztás során éppen az általánosságban kevésbé ismert gyógyszerészképzés mellett döntsenek. Természetesen akad olyan, aki azért jelentkezett gyógyszerésznek, mert szépnek tartja magát a szakmát, és elhivatottságot érez arra, hogy a betegek gyógyulását munkájával elősegítse. Azonban tekintve, hogy a gyógyszerészi pálya és a benne rejlő lehetőségek nem annyira közismertek, nagyon kevés olyan diákot találni, akinek rokoni körében nincs gyógyszerész, akin keresztül már majdnem teljes egészében értesült

a szakma szépségeiről és buktatóiról. Különösen a debreceni Gyógyszerésztudományi Kar történetének korai időszakában fordult elő gyakrabban, hogy a hallgatók egy része úgy került be a képzésbe, hogy az orvosi egyetemre sikertelenül felvételizett. Azonban ezek száma évről évre kevesebb lesz (Pataki 2008).

Legnagyobb részben azok a diákok vannak, akik családjának tulajdonában patika van, így a tulajdonjog örökölhetősége miatt elengedhetetlen, hogy valaki továbbvigye a szakmát. Éppen ebből kifolyólag talán a gyógyszerészhallgatók körében érvényesül legkevésbé az a tendencia, hogy szakot/szakmát csupán az érdeklődésükre nézve válasszanak. Náluk sokkal inkább dominál a gazdasági megfontolás, hiszen egy-egy patika tulajdonjoga és a betegforgalom utáni jövedelem az, ami családjuknak a megélhetést biztosítja. Így nem egyszer előfordul, hogy a család iránti kötelességből a hallgató elvégzi a gyógyszerészképzést, de mellette vagy utána az érdeklődésének megfelelő egyetemi vagy főiskolai szakot is választ.

2. Amivel el tudunk helyezkedni?

A frissen végzett diplomások egy része, éppen a munkaerőpiacnak a diplomásokkal való telítettsége miatt igen nehezen talál állást, kiváltképp, ha olyan végzettséggel rendelkezik, amelyből túlkínálat van. A legelőnytelenebb helyzetben a bölcsészek vannak, azon belül is a művelődés-szervezők, a politológusok, a szociológusok és a régészek, de a pedagógus diploma iránt sem nagy a kereslet (Szerepi 2006). Egy vagy több élő nyelv magas szintű ismerete talán kitorési utat jelenthet a pályázóknak, azonban már egyre kevésbé számít kuriózumnak a nyelvtudás mint az elhelyezkedés feltétele. Ilyen helyzetben a friss diplomás vagy olyan állást tölt be, amelyhez túlképzett, vagy pedig újabb diploma megszerzését tűzi ki célul. Bár a túlképzettség jelenthet előnyt, azonban nem lehet biztosan megállapítani, hogy valójában a munkaerőpiac szempontjából a diplomával járó többlettudás, vagy pedig a diploma megszerzéséhez szükséges többletcompetenciák számítanak inkább (Györgyi 2006).

A gyógyszerészképzés egyik nagy előnye, hogy a diploma megszerzése után épp a szakma sokszínűsége és szerteágazódása miatt, a gyógyszerész több irányba is elmehet, érdeklődésének megfelelően megtalálhatja a neki legjobban tetsző állást. A végzett hallgatók körülbelül 60%-a közforgalmú gyógyszertárakban helyezkedik el, de választhatja az anyagi szempontból sokkal jobb lehetőségeket kínáló gyógyszerismertetői állást is. A gyógyszergyárak és kutatóintézetek –

nemcsak itthon, de külföldön is – szívesen látják végzettjeinket. Lehetőség van az egyetemeken való bennmaradásra is, ahol klinikai, illetve kórházi gyógyszerészként (szakvizsgához kötött) a betegek közvetlen ellátásában, gyógyszeres kezelésében, gyógyszer-előállításban, valamint gyógyszerkutatásban is részt vehet a gyógyszerész.

Mivel nemzetközileg és hazánkban is mindinkább vallott az a nézet, miszerint a gyógyszerészhallgatók képzése nem fejeződhet be a diploma megszerzésével, egyre több végzett gyógyszerész felvételizik a gyakornoki (rezidensi) rendszerbe, majd pedig szakgyógyszerészi képesítést szerez a 12 alap, és 3 ráépített szakképesítés valamelyikéből (Vincze–Marton 2000). Éppen ezért az új felosztás szerint, vélhetően 2013-tól, 3 főirányon belül 21 szakirányt terveznek, valamint 8 ráépített szakképesítést. Az alap szakképesítések széles spektruma is jól mutatja, hogy mennyire kiterjedt tudománnyal is állunk szemben: gyógyszer-technológia, gyógyszerellenőrzés, gyógyszerhatástan, gyógyszerkémia, társadalomgyógyszerészet (népegészségügy), farmakognózia és fitoterápia, klinikai laboratóriumi diagnosztika, gyógyszerellátási gyógyszerészet, gyógyszerügyi szervezés és igazgatás, radiógyógyszerészet, kórházi gyógyszerészet, klinikai gyógyszerészet, valamint a toxikológia, a gyógyszerészi mikrobiológia és a minőségbiztosítás. Jóllehet, a szakma képviselői közül többen vannak azon a véleményen, hogy a meghirdetett szakirányok száma két-háromszorosa az Uniós tagállamokban létezőkének, ami indokolatlannak tűnik, már csak azért is, mert a munkaerőpiac elvárásait sem tükrözi minden esetben ez a szétaprózottság (Bozó–Fittler 2012).

A gyógyszerészi hivatás kívánatos kompetenciáit, jellemzőit a WHO 1997-es vancouveri konferenciáján határozták meg. A „hétcsillagos” gyógyszerész gondozó, döntéshozó, kapcsolattartó, vezető, menedzser, élethosszig tanuló, és oktató (Vincze 2000). Az, akinek ezek az alapjellemzők birtokában vannak, minden bizonnyal sikeresen megállja helyét a munkaerőpiacon, állítják. A gyógyszerészek esetében a specializálódás egy adott szakterületre az, amely a kereslet oldal részéről értékesé teszi alkalmazásukat. Nem általában gyógyszerészt keresnek, hanem egy bizonyos szakvizsgával rendelkezőre van szükség a klinikákon, az oktatásban, a kutatásban. A speciális tudás miatt az elhelyezkedés a saját szakmán belül viszonylag egyszerűbbnek mondható, azonban a pályamódosítás nehezebben oldható meg.

3. *Ami hiányszakma?*

Magyarországon a gyógyszerészet hiányszakma – különösen a klinikai gyógyszerészet –, ami elsősorban az alacsony fizetések miatt alakult így (Czenky 2006). Ez azonban felveti a kérdést, hogy ha van rá kereslet, akkor a bérezés területén ez miért nem érződik, miért pont a fizetés az egyik oka annak, hogy nincs elég gyógyszerész? Hazánkban jelenleg négy egyetemen folyik gyógyszerészképzés – Budapesten, Debrecenben, Szegeden és Pécsen. A Magyar Gyógyszerésztársaság elnöke úgy véli, hogy az évente felvehető hallgatók létszáma meglehetősen kevés, csupán 300 körüli. Véleménye szerint évenkénti 50%-os létszámnövekedés esetén lehetne csak kielégíteni a gyógyszeripar, a kutatás, valamint a gyógyszer-nagykereskedelem és a közforgalmú gyógyszertárak igényeit (Nyiredy 2007).

1996-ban kezdte meg tanulmányait az első debreceni gyógyszerész hallgatói évfolyam. A gyógyszerészképzés északkelet-magyarországi központjává Debrecen vált, mely biztosította ezzel a továbbképzések területén is szervezői pozícióját, ami igen fontos, hiszen a gyógyszerészeknek ötéves kötelező továbbképzésen kell részt venni, az északkeleti régióban pedig 1996 előtt nem sűrűn voltak ilyenek. Azonban az, hogy a gyógyszerészképzés újabb centruma alakult meg, messze nem jelenti azt, hogy tömegesedésről kellene beszélni. A 2. táblázat egészen a kezdetektől napjainkig tartalmazza a Gyógyszerésztudományi Kar államilag finanszírozott és költségtérítéses helyeinek számát, a képzésre jelentkezők számát, valamint azt, hogy ebből hány hallgató jutott be sikeresen államilag támogatott, illetve költségtérítéses képzésre. Megtudhatjuk továbbá, hogy a szakot elkezdőkből hányan jutottak el szerencsésen a diplomáig.

Láthatjuk, hogy 17 év alatt szignifikánsan nem növekedett a felvehető hallgatók létszáma – a szűk két évtized alatt duplázódott meg a keretszám. A ténylegesen felvett hallgatók száma között azonban ennél kisebb az eltérés, hiszen az 1996-os adatokhoz viszonyítva mindössze 27 fővel több elsőéves kezdhetett meg tanulmányait, a költségtérítéses helyek pedig egyáltalán nincsenek kihasználva. Megfigyelhető, hogy amíg a legelső, 1996-os év 51 hallgatójából mindössze 22-en szereztek diplomát (vagyis kevesebb mint a fele), addig a 2007-ben kezdők, a korábbi években lentebbi évfolyamokra lemorzsolódott hallgatóival együtt összesen 78-an végeztek, ami nagyjából megfelel a 2007-ben felvettek létszámának (77 fő).

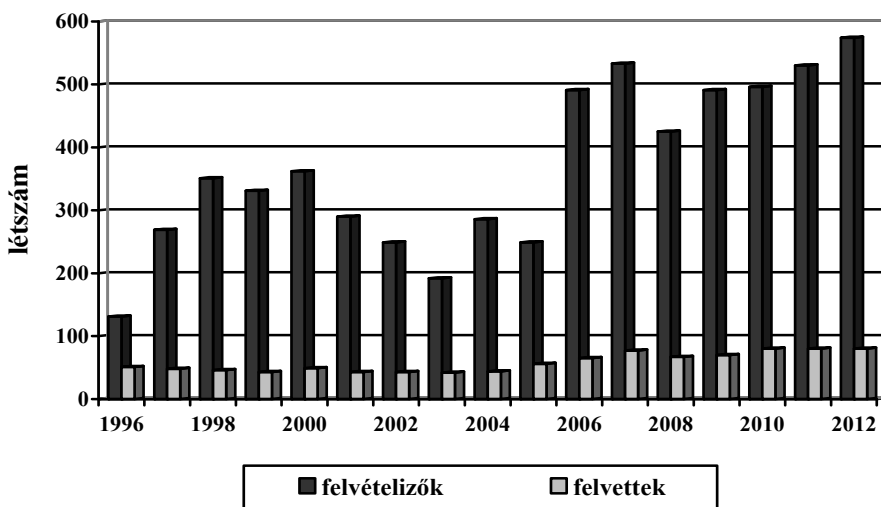
2. táblázat
Gyógyszerészképzés, DE OEC (1996–2012)

Év	Felvételi keretszám	Felvételi jelentkezők száma	Felvettek létszáma		Diplomát szerzettek száma
	Áll. + Ktg. tér.		Áll.	Ktg. tér.	
1996	40	131	51	–	–
1997	40	269	40	8	–
1998	60	351	45	1	–
1999	60	331	42	1	–
2000	60	362	45	4	–
2001	60	290	38	5	22
2002	60	249	39	4	29
2003	60	192	40	2	39
2004	60	286	42	2	36
2005	70	249	54	2	37
2006	70	491	59	6	44
2007	80	533	73	4	33
2008	80	425	65	2	37
2009	80	491	64	6	33
2010	80	496	76	4	59
2011	80	530	77	3	66
2012	80	574	78	2	78

Forrás: DE OEC Tanulmányi Osztály adataiból

A szakma iránti érdeklődés pedig megfigyelhető a felvételi jelentkezők számának változásában (3. ábra). Az első évben csupán háromszor annyian adták be jelentkezésüket gyógyszerészképzésre, mint a felvételi keretszám, ezek többsége is pótfelvétellel jutott be, és leginkább azokból állt, akik az orvosiról kimaradtak. Az érdeklődés 2000-ig viszonylag egyenletesen növekedett, majd 2003-tól egy meredek hullámvölgy következett, végül 2007-ben és 2012-ben érte el az eddigi legmagasabb jelentkezőszámot a kar. Ez azt jelenti, hogy a „merítési bázis” és a felvehető létszám lassú közeledése nem egyértelmű, sőt inkább a periodikusság figyelhető meg – eltávolodás és kismértékű közeledés váltogatják egymást. Ilyen módon a gyógyszerészképzés területén nem beszélhetünk tömegesedésről, már csak a bölcsészképzéshez viszonyított, egyébként is alacsony hallgatói létszám miatt sem, különösen pedig nem a Debreceni Egyetemen. A hallgatóság nem „hígul fel”, az egy oktatóra jutó hallgatók létszáma pedig nagyjából azonos minden évben.

3. ábra
 Felvételi jelentkezők száma, DE OEC (1996-2012)

Forrás: DE OEC Tanulmányi Osztály adataiból, saját

A gyógyszerésztársadalom „újratermeli önmagát”, vagyis nagyjából annyian szereznek diplomát évente, amennyi azoknak az összesített száma, akik elhaláloznak, nyugdíjba mennek vagy külföldre utaznak. Így a felesleg-képzés esélye igencsak csekély, az elhelyezkedés pedig valamivel könnyebb. Természetesen egyfajta koncentráció itt is megfigyelhető – a nagyobb városokban aránytalanul sok gyógyszerész csoportosul, bár ezeken a településeken a gyógyszerértáraknak is nagyobb a forgalma. A kistelepülések kisforgalmú patikáinak 30%-ában mindössze egyetlen gyógyszerész dolgozik (Nyiredy 2007).

Mindezek után jogos lenne a kérdés: ha a gyógyszerészet hiányszakma, és az egyetemek oktatógárdái valószínűleg megbirkóznának a létszám növelésével, valamint az egyén szempontjából hasznos, egy mindenféle képp munkaerőpiac-képes szakmát sajátítana el, akkor miért van az, hogy a felvehető hallgatók létszámát nem emelik? A debreceni Gyógyszerésztudományi Karon a hallgató–oktató arány 9:1, ami ideálisnak mondható, a többi magyarországi kar hasonló arányaival pedig teljes összhangban áll. A szakma specialitásából fakadóan azonban ezt az arányt semmiképpen nem lenne szerencsés megbontani, főként nem a hallgatószámának növelésével. A gyógyszerészet a Debreceni Egyetemen 54%-ban gyakorlati képzésből áll (ez a SOTE-n 52%, a SZOTE-n pedig 53%), így különösen fontos a kis csoportokban végzett

munka. A hallgató igen gyakran veszélyes hatóanyagokat tartalmazó készítményekkel dolgozik, mely az oktató részéről nagy odafigyelést igényel, nem is beszélve az irányító segítségről. Éppen gyakorlatorientáltsága miatt a gyógyszerészképzésnek kizárólag nappali formája létezik, hiszen levelező tagozat keretében lehetetlenség lenne a több órás gyakorlatokat tömbösíteni.

A kis hallgatói létszám mellett szól az is, hogy a képzés rendkívül anyag- és műszerigényes. Minden egyes technológia gyakorlaton többféle gyógyszert kell elkészíteniük a diákoknak, gyakran ritka alapanyagokat is felhasználva. Ráadásul azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy nem mindig sikerül minden elsőre, tehát elképzelhető, hogy némelyik készítményt újra kell csinálni. Speciális, drága műszerek használatának elsajátítása is a képzés része – kiváltképp a középüzemi gyógyszerellátásban (mint például az ezredgrammnyi pontosságú mérlegek, kenőcskeverők, tubusológépek, tablettázók, sterilizáló boxok, Hunfalvy porosztók, stb.), melyekből nem mindig elég egy darab beszerzése egy 20 fős csoport esetén.

Ebből láthatjuk, hogy a gyógyszerészképzés meglehetősen költséges, a költségtérítéses képzésért 1,5 millió forintot kell fizetni évente tandíjként. Ez igen komoly összeg, még abban az esetben is, ha tudjuk, hogy az önköltséges képzést leginkább azok választják, akik a családban már jól működő praxist szeretnék átvenni (Szabó 2006). Éppen ezért, mint már korábban említettük, a gyógyszerészhallgatók között átlagosan sokkal nagyobb számban vannak azok, akik határozott céllal, gazdasági szempontokat is szem előtt tartva jelentkeztek a képzésre.

4. Ami jó képzést ad?

A tanulmányait a felsőoktatásban folytatni kívánó érettségizett döntését az is befolyásolhatja, hogy az általa kiválasztott szakot mely egyetemen, főiskolákon oktatják, hogy az adott felsőoktatási intézménynek milyen a híre. A munkaerőpiacon a jó, magas színvonalú képzést nyújtó intézményekből szívesen fogadják a pályázókat, gondoljunk csak az amerikai Harvardra vagy Yale-re, mely egyetemek diplomája zöld utat jelent a munka világába.

Sok esetben viszont az ellenkezője is előfordulhat, történetesen az, hogy a munkaadók kikötik, hogy mely felsőoktatási intézményekből *ne* adják be jelentkezésüket az adott állásra. Egy, a diplomások és a munkaerőpiac kapcsolatát vizsgáló felmérés egyértelműen rámutatott arra, hogy elsősorban a főiskolák körében található olyan intézményeket, melyek korábbi hallgatóit nem alkalmazzák a munkaadók, illetve az

állásközvetítők nem szívesen ajánlják (Györgyi 2006). Ennek oka a felsőoktatási intézmény vesztett presztízsével – mely az oktatók végzettségével és az oktatás színvonalával van összefüggésben – lehet magyarázni, illetve azzal, hogy a munkáltatók a fiatal, újonnan létrehozott egyetemeket, főiskolákat és azok szakjait nem ismerik, az általuk nyújtott képzés színvonalával kapcsolatosan nincsenek tapasztalataik. Ezért inkább a „jól bevált”, bejárat úton szeretnek elindulni, és olyan dolgozókat foglalkoztatnak, akik diplomája garanciát jelent a kiváló munkára, alapos szaktudásra.

Itt jelenik meg a minőség kérdése, mely igencsak nehezen meghatározható, összetett fogalom. Az oktatásban résztvevő különböző „szektorok” más szempögből néznek az oktatásra, más tényezök alapján alkotnak véleményt annak minőségéről. A hallgató, aki az oktatásnak részese, mondhatni fogyasztója, méltán várhatja el, hogy a képzésbe fektetett energiái az értéknövekedéssel arányban álljanak, és ráadásul a tanulóévek is kellemesen teljenek (Pannonhalminé 2002). A munkaerőpiac szempögből a munkavállaló által elvégzett képzés akkor eredményes, „jó” minőségű, ha például a munkahelyén az adott feladatkört hatékonyabban el tudja látni. A szakhatóságok számára pedig a képesítési követelményeknek eleget tevő, költséghatékonyan működő intézmények számítanak minőséginek. Sorolhatnánk még tovább a felsőoktatási intézmények kapcsolatrendszerébe tartozó résztvevök igényei által diktált meghatározásokat, azonban összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy az oktatás esetében a minőség azon jellemzőknek a csoportját jelenti, melyek segítségével a diplomájukat megszerzők a munkaerőpiac kifejezett és rejtett igényeit ki tudják elégíteni (Polónyi–Tímár 2001).

A gyógyszerészképzés Magyarországon komoly múltra tekint vissza, ráadásul hazánkban négy nagy presztízsű, mélyen gyökerező hagyományokkal rendelkező egyetemen folyik az oktatás. Az ezekben a felsőoktatási intézményekben szerzett diploma a munkaerőpiacon meglehetősen keresett, kiváltképp, hogy 2009-től a doktori titulus viselésére is feljogosít. A neves alma materek nem csupán jól felszerelt laborokkal rendelkeznek, hanem sok esetben az ezen a területen a kutatás fejlesztéséhez elengedhetetlen nemzetközi kapcsolatokkal is segíteni tudják a gyógyszerészeket. A képzés, ahogy azt már korábban is említettük, széles körű ismereteket nyújt, ami megfelelő alapokat biztosítva lehetővé teszi a friss diplomások számára, hogy a gyógyszeriparon és patikákon kívül az élelmiszer- és kozmetikai iparban, klinikákon, laborokban, valamint az analitikai ellenörzés területén is el tudjanak helyezkedni.

5. *Ami EU-kompatibilis?*

Az Európai Unióhoz való csatlakozás után még fontosabbá vált a kérdés, hogy vajon a Magyarországon megszerzett diplomák mennyit érnek (érnek-e valamit) az Unió más országaiban? Elviekben az európai polgár bármely tagállam országában vállalhat munkát az adott ország törvényei nyújtotta határokon és kereteken belül.

Az Európai Unió 85/432 sz. direktívája részletesen felsorolja a gyógyszerészképzésre vonatkozó célokat és törekvéseket, valamint irányelveket. Kísérletet tesz a tagországok gyógyszerészképzésén belüli oktatóanyag meghatározására a képzési rendszerek figyelembevételével, hiszen az egyes tagállamoknál ez nagymértékben különbözhet, valamint mindezek ismeretében egyfajta harmonizációra törekszik ajánlások megfogalmazásával, a gyógyszerészképzés felépítésével, szerkezetével és tartalmával kapcsolatosan (Erős 2002).

Az Európai Tájékoztatási Központ által összeállított kiadvány a gyógyszerészeket érintő legfontosabb szabályokról, és arról tájékoztat minket, amit a szakma hazai képviselői is megerősítenek, miszerint a magyar gyógyszerészképzés mindig is a legmesszebbmenőkig eleget tett az uniós követelményeknek. Eltérés a gyakorlati képzésre fektetett hangsúlyban található – a magyar egyetemeken az elméleti képzés jóval alulmarad az ajánlott százalékokban megadott óraszámokon.

4. táblázat

Az elméleti és gyakorlati képzés egyensúlya

SOTE	48% elmélet, 52% gyakorlat
SzÖTE	47% elmélet, 53% gyakorlat
DOTÉ	46% elmélet, 54% gyakorlat
EU – átlag	60% elmélet, 40% gyakorlat

Forrás: Takács 2000

Az Európai Közösség Tanácsa által meghatározott irányelvek alapján a képzés egyetemi jellegének fenntartása érdekében az elméletnek kell nagyobb szerepet juttatni. Az Európai Bizottság gyógyszerészképzéssel foglalkozó Tanácsadó Bizottságának ajánlásai szerint pedig az elméleti képzésnek a teljes képzés legalább felét kellene kitenni, de minimum 35%-ban a gyakorlati oktatásnak kell szerepelnie. Ehhez képest a magyar egyetemeken ez az arány csaknem megfordul, tekintve, hogy az elmélet mindenhol 50% alatt marad. Azonban ezekkel az arányokkal sem Magyarország képviseli a szélsőségeket, hiszen az Egyesült Ki-

ráltságban és Hollandiában túlsúlyba került az elméleti képzés, míg Németországban inkább a gyakorlatra helyeznek nagyobb hangsúlyt (Takács 2000).

A magyar egyetemek képzési szerkezetét az Európai Unió tagországainak képzésével összehasonlítva azt tapasztalhatjuk, hogy a mennyiséget véve alapul, gyógyszerészképzésünk harmonizál a tagországok képzésével – a hat tárgycsoportból egyedül a kémiai az, ahol az alsó határérték alatt vagyunk, bár mindössze 1%-kal. Azonban a tagországok képzéseiben észlelhető nagyfokú eltérések miatt a harmonizáció igen hosszas és kemény munka eredményeként születhet majd meg. Egyelőre az EU gyógyszerészekre vonatkozó jogi része azt köti ki, hogy a gyógyszerészképzésnek legalább ötévesnek kell lennie, nappali tagozaton, mely során 4 évig mind elméleti, mind gyakorlati képzésben részt vesz a hallgató, amit pedig patikában, kórházban letöltött szakmai gyakorlat zár. Az a gyógyszerész, aki az EU-hoz való csatlakozás előtt lépett be a képzésbe, vagy szerezte meg diplomáját, úgynevezett „szerzett jogként elismertetheti magát gyógyszerészként akkor is, ha a tanulmányai különböztek az EU-előírások szerinti gyógyszerészképzéstől – feltéve, ha legalább három éven át gyakorolta a hivatást – valamikor a megelőző öt évben” (*Gyógyszerészek...*).

Összességében tehát az állapítható meg, hogy a magyar gyógyszerészképzés nemcsak EU-kompatibilis, de a tagállamok képzéseivel összehasonlítva magas színvonalon is képez hallgatókat. Az Unió különböző oktatási programokat is szervez már diplomás gyógyszerészek számára, valamint elsősorban fiatal kutatókat bátorít a más európai ország gyógyszerésztudományi intézeteiben végzett kutatómunka támogatásával (Socrates, Erasmus, Marie Curie Ösztöndíj, stb.).

Összegzés

A pályaválasztás sohasem egyszerű feladat, alapos átgondolást, az egyes szakok és felsőoktatási intézmények megvizsgálását igényli. Az érettségivel rendelkezők egyre nagyobb számban iratkoznak be az egyetemekre, főiskolákra, mely a tömegesedés jelenségéhez vezet. A megfelelő szak/szakma kiválasztása többféle tényező alapján történhet, melyek közül néhányat ebben a tanulmányban is tárgyaltunk, mégpedig a gyógyszerészképzés bemutatásán keresztül, a továbbtanulás néhány gazdasági vonatkozását véve alapul.

A leendő hallgatók elsősorban a saját érdeklődési területüket veszik alapul, és kitartanak mellette még akkor is, ha a diploma megszerzése után esetleg nem tudnak elhelyezkedni saját szakmájukban. A munkaerőpiac telítődik diplomásokkal, mely óhatatlanul oda vezet, hogy diplomát nem igénylő állásokat kényszerülnek betölteni értelmiségiek. A gyógyszerészek esetében a személyes érdeklődésen túl igen nagy hangsúlyt fektetnek a gazdasági megfontolásokra is, tekintve, hogy a család tulajdonában lévő patikák a megélhetést jelentik több generáció számára.

A gyógyszerészképzésben résztvevők a bölcsészekhez képest sokkal könnyebben tudnak képesítésüknek megfelelően elhelyezkedni, mivel a gyógyszerészi hiányszakma. Ez az alacsony felvehető hallgatói létszámnak köszönhető elsősorban, ami viszont a költséges képzésnek – nagy anyag- és műszerigénynek – tudható be. A más szakokat, karokat sújtó tömegesedésről azonban ebben az esetben nem beszélhetünk.

Az oktatás minősége és az Európai Unión belül elfoglalt pozíció, illetve a diplomák elfogadhatósága, konvertálhatósága egyre fontosabbá válik, figyelmen kívül hagyni őket balgaság volna. A magyar gyógyszerészképzés a szakértők szerint megfelel az EU követelményeinek, ennek ellenére az oktatás hatékonysága és a képzés színvonalának emelése érdekében reformokra, átszervezésekre a közeljövőben szükség lesz.

Hivatkozott irodalom

- BOZÓ TAMÁS – FITTLER ANDRÁS (2012): Reform előtt a szakgyógyszerész képzés: Mi a gyógyszerészek véleménye? *Gyógyszerészet*, 56. évf. 4. sz
- CZENKY KLÁRA (2006): Diploma, munkaerőpiac, munkanélküliség a hazai sajtó tükrében. In GYÖRGYI ZOLTÁN (szerk.): *Diplomával a munkaerőpiacon*. Budapest, Felsőoktatási Kutatóintézet
- ERŐS ISTVÁN (2002): Az Európai Unió ajánlásai és a hazai gyógyszerészképzés. *Gyógyszerészet*, 2002 május.
- Gyógyszerészek az Európai Unióban*.
<http://www.weborvos.hu/cikk.php?id=&cid=45266> (2012.02.11)
- GYÖRGYI ZOLTÁN (2006): Diplomások és a munkaerőpiac. Ő (szerk.): *Diplomával a munkaerőpiacon*. Budapest, Felsőoktatási Kutatóintézet
- NYIREDY SZABOLCS (2007): A gyógyszerészképzés jövője. A gyógyítás sikerágazata a gyógyszerészet. *Gyógyszerészet*.
<http://www.mgyk.hu/aktualis/hir?auxid=4034F=1> (2007.12.05)
- PANNONHALMINÉ CSÓKA ILDIKÓ (2002): Minőségbiztosítás az oktatásban. *Gyógyszerészet*, 2002 május
- PATAKI, JUDIT (2008): Profession, faith and compliance from the point of view of young pharmacists. In PUSZTAI, GABRIELLA: *Religion and Values in Education in Central and Eastern Europe*. Debrecen, CHERD
- POLÓNYI ISTVÁN – TÍMÁR JÁNOS (2001): *Tudásgyár vagy papírgyár?* Budapest, Új Mandátum Kiadó.
- POLÓNYI ISTVÁN (2002a): Az akkreditált iskolai rendszerű felsőfokú szakképzés társadalmi, gazdasági integrációját meghatározó tényezők. In HRUBOS ILDIKÓ (szerk.): *Az ismeretlen szakképzés*. Budapest, Új Mandátum Kiadó
- POLÓNYI ISTVÁN (2002b): *Az oktatás gazdaságtana*. Budapest, Osiris Kiadó
- POLÓNYI ISTVÁN (2004): *A hazai oktatás gazdasági jellemzői a 20-21. századfordulón*. Budapest, Új Mandátum Kiadó
- RIXER ANDRÁS – VINCZE ZOLTÁN (2000): A gyógyszerészképzés kialakulása és fejlődése Magyarországon. *Gyógyszerészet*, 2000 november.
- SZABÓ IVETT: *Gyógyszerészképzés kari keretek között*.
<http://www.dok.dote.hu/HUN/GYTK/kari.html>. (2006.12.02).

- SZEREPI ANNA (2006): Munkaadók és fejevadászok a munkaerőpiacról és az oktatási rendszerről. In GYÖRGYI ZOLTÁN (szerk.): *Diplomával a munkaerőpiacon*. Budapest, Felsőoktatási Kutatóintézet.
- TAKÁCS MIHÁLY (2000): Gyógyszerészképzés Magyarországon és Európában; vannak-e teendőink? *Gyógyszerészet, 2000 május*
- VINCZE ZOLTÁN – MARTON SYLVIA (2000): A gyógyszerész szakirányú szakképzés új rendszeréről. *Gyógyszerészet, 2000 november*